

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Om lönetursberäkning för lärare vid dimissionsberättigade qvinliga läroverk.

Till innevarande riksdag har öfverlemnats en kungl. proposition om rätt för filosofie doktor, licentiat eller kandidat, som genomgått föreskrifvet profår och aflagt godkändt undervisningsprof, att vid befordran till lärareplats vid de allmänna läroverken räkna sig till godo den tid han från och med året näst efter bemälda profs afläggande tjänstgjort såsom *lärare vid sådana läroverk för qvinlig ungdom, hvilka ega rätt att anställa mogenhets-examen*, så vidt hans tjänstgöring varit väsentligen lika med lärares vid statens allmänna läroverk; dock att den tid, som för lönetur beräknas, icke får öfverskrida tio år.

Denna kungl. proposition har väckt en ovanlig rörelse i sinnena, inom kretsar der man förmenar, att propositionens antagande skulle lända till skada för lärarinnorna och för flickskolan själf, och det torde icke vara obekant, att lifliga försök gjorts att om möjligt bringa det kungl. förslaget på fall. Nu har signaturen Esselde i »Tidskrift för hemmet» offentligen uttalat sig om det framlagda förslaget, och allmänheten har sålunda fått kännedom om några af de hufvudskäl, som förslagets motståndarinnor trott sig kunna anföra för yrkandet att den kungl. propositionen måtte förkastas. Lönetursberäkning för lärare

i flickskolor skulle, enligt deras förmenande, leda till utgallring af dessa skolors qvinliga lärarepersonal och till skolornas fyllande med manliga lärare. Anledning till detta påstående hafva de hemtat från en enstaka punkt i den underdåniga petition, som gifvit anledning till den kungl. propositionen, ehuru petitionen i öfrigt icke gifvit stöd för ett dylikt antagande, och fastän petitionären, då han offentliggjorde hufvuddragen af sin petition, i sista årsredogörelsen för Lyceum för flickor, hade utslutit eller annorlunda formulerat denna del af sin motivering. Det är icke här platsen att i detalj bemöta Esseldes artikel. Sådant må ske i Tidskrift för hemmet, så att anfall och försvar må utföras inför samma publik. Men väl synes det vara nödigt att genom pressen fästa allmänhetens uppmärksamhet på de svårigheter inom den högre flickskolan, som föranledt den kungl. propositionen, och till hvilkas afhjälpan den samma syftar.

Det är väl bekant, att våra högre flickskolor för närvarande allmänligen använda en blandad lärarepersonal, af lärarinnor och lärare. Proportionen dem emellan vexlar visserligen något på olika ställen, troligen beroende af olika tillgång på dugliga lärarekrafter af det ena eller andra slaget; men såsom allmän regel gäller, att manliga lärare begagnas hufvudsakligen på skolans högsta stadium, hvaremot lärarinnor på det lägsta stadiet användas uteslutande och på det mellersta i öfvervägande grad.

Här och der skattar man ännu åt den fördomen, att manliga lärare, oberoende af deras kvalifikationer, äro för mer än de qvinliga; men i stort sedt har den befintliga anordningen med olika undervisare utan tvifvel sin grund i sakens egen natur. Huru mycket som än på senare tider blifvit gjordt för utbildning af lärarinnor, så är det dock ett faktum, att vi ännu icke hafva syn-

nerlig rik tillgång på *sådana* lärarinnor, som äro kompetenta för de högsta klasserna i en fullständig flickskola. För dessa klassers undervisning måste sålunda i icke ringa grad manliga lärare tagas i anspråk.

Men de manliga lärarne stå *icke* i det förhållande till flickskolan, som en lärare *bör* göra. Om vi undantaga det lilla antalet skolföreståndare, som egnat hela sin verksamhet åt flickskolan, utgöras denna skolas manliga lärare för öfrigt uteslutande af s. k. *timlärare*. Fästade vid andra läroanstalter, kunna de åt flickskolan afstå allenast några *få* timmar i hvarje vecka, och i fall undervisningen i en eller annan af de högre klasserna måste öfverlemnas hufvudsakligen åt lärare, tvingas sålunda flickskolan att anställa sådana i stort antal. Vi skola tacksamt erkänna, att icke få af dessa lärare, af kärlek till flickskolans uppgift, egna denna skola ett troget och intresserad arbete. Men å andra sidan är det lätt begripligt, att det måste vara förenadt med stora svårigheter, att hos mängden af dessa kommande och gående timlärare kunna väcka något rätt intresse för denna deras tillfälliga verksamhet inom flickskolan. Ännu svårare blir det att bereda dem tillfälle att sammanträffa och rådgöra om undervisningens angelägenheter och ungdomens rätta vård. Resultatet af dessa lärares arbete, huru skickliga och nitiska de än må vara, kan därför aldrig bli detsamma, som i händelse sådana lärare vore fullständigt fästade vid flickskolan. Vi inse väl, att det senare ännu är blott och bart ett ideal, för närvarande omöjligt att förverkliga. Men vi hafva velat hänvisa på detta ideal, för att timläraresystemet må framträda i sitt rätta ljus.

Användningen af timlärare medför emellertid ännu en svårighet. En skola med många sådana förlorar alldeles makten att kunna uppgöra en arbetsordning efter verkligt pedagogiska fordringar. Då timläraren är ledig

från den skola der han egentligen är anställd, *då* måste han upptagas på flickskolans arbetsordning, vare sig det lämpar sig väl eller illa. Om nu två sådana lärare, hvilkas ledigheter flickskolan behöfver använda i samma klass, blifva lediga just på samma timme, då måste till undvikande af kollision skolarbetet denna dag förläggas till andra tider än öfriga dagar, stundom till eftermiddagen. Ungdomens måltidsstunder komma sålunda att infalla på olika tid olika dagar, och dertill mången gång på mycket olämplig tid. Inträffa emellertid flere sådana kollisioner på samma dag, så är det rent af omöjligt att med användning af de förut vidtalade lärarne kunna uppgöra en läseordning. I sista stund måste skolan då söka skaffa sig en ny lärare, hvars tid är mindre kringskuren, denne lärare må för öfrigt vara bättre eller sämre. Vid ett sådant tillfälle kan äfven den sämste lärare bli outhärlig.

Vi skola icke dröja vid en skildring af det bekymmer och den oro, som slika förhållanden bereda en flickskolas ledare; den som själf aldrig varit i tillfälle att erfara dem, kan i alla fall icke göra sig en föreställning om detta slag af andlig tortyr. Men till allmänhetens upplysning om vilkoren för en något så när draglig läseordnings uppgörande skola vi lemna följande meddelanden, hemtade från vår erfarenhet inom Lyceum för flickor. Detta läroverk omfattar, utom en småskola och en vanlig elementarskola till konfirmationsåldern, äfven trenne parallelt löpande fortsättningsafdelningar, af hvilka en leder fram till studentexamen. Arbetet inom småskolan och elementarskolan har tämligen lätt kunnat ordnas efter rationela grunder, då vi för dessa stadier haft att tillgå fullt disponibla lärarekrafter, nästan uteslutande fast anställda lärarinnor. Inom fortsättningsafdelningarna hafva vi deremot ännu aldrig lyckats fullt ordna skolarbetet efter pedagogikens och hygienens fordringar. Det högsta vi kunnat åstadkomma, har varit att förlägga skol-

arbetet till någorlunda korresponderande tider på veckans olika dagar. Men icke ens detta anspråkslösa resultat skulle hafva uppnåtts, om vi icke kunnat fylla *halfva* antalet af fortsättningsafdelningarnas lärotimmar med s. k. »kastbara» eller fullt disponibla lärarinnor och lärare; den andra hälften har fylts med timlärare. Läroverket har under de senare åren haft lyckan att kunna förfoga öfver en lärare, f. d. föreståndare för ett fullständigt gosseläroverk, som tjänstgjort med ett större antal timmar, i afvaktan på tillträde till sin vunna ordinarie anställning vid allmänt läroverk. Hade han icke funnits och ingen motsvarande duglig och disponibel lärarekraft kunnat anskaffas, hade läseordningens uppgörande varit hardt när omöjligt.

För en högre flickskola är det sålunda ett verkligt lifsvilkor, att hon eger tillgång till några dugliga lärare med mera omfattande undervisning och fullt disponibel tid. Men om man frånser en och annan lycklig tillfällighet, skall det alltid bli omöjligt för en flickskola att kunna vid sig fästa sådana lärare, så länge hon icke kan bereda dem utsigt till lönetursberäkning vid de allmänna läroverken. Om hos oss lärarnes aflöning lämpades hufvudsakligen efter deras duglighet, så skulle det vara tämligen likgiltigt för en lärare *hvärest* han i sin ungdom tjänstgjorde, blott han komme i tillfälle att till högsta möjliga fullkomlighet utbilda sina anlag. Han kunde då alltid hoppas, att när han i framtiden sökte anställning vid statens skolor, han skulle erhålla en lön i proportion till den duglighet han förvärfvat. Men nu förhåller det sig så, att lönens storlek inom adjunks- och lektorsgraderna beror på tjänstetidens längd. Det är alltså för en ung man angeläget att ju förr dess hållre erhålla en anställning, med hvilken följer rättighet att räkna tjänsteår för uppflyttning i högre

lönegrad. Sådan rättighet hafva numera alla extra och vikarierande lärare vid statens läroverk äfven som lärare vid enskilda *gosseskolor*, så snart de äro kompetenta och aflagt offentligt undervisningsprof. Lärare vid flickskolor, hvilken kompetens och skicklighet de än besitta, sakna denna rättighet. Om man nu derjämte observerar, att föregående tjänstgöring i flickskola utan tvifvel af våra utnämmande myndigheter skall räknas en sökande såsom mindre merit, än om han tjänstgjort vid gosseskola; så torde man kunna inse, huru svårt, att icke säga nästan omöjligt, det för närvarande skall vara för en flickskola att kunna vid sig, om också blott för en kortare tid, fästa en dugande lärare. Om flickskolan icke blir alldeles lottlös, så kan hon näppeligen förvärfva andra än de svagaste, dem som ingen annan anställning kunna få.

Det borde af det föregående vara klart, att lönetursberäkning för kompetente lärare i högre flickskola — i synnerhet skolor med gymnasialkurser, hvilka behöfva använda lärare för ett större antal timmar än andra flickskolor — är ett oeftergifligt vilkor för deras bestånd och fortsatta utveckling. Och likväl har det förslag i denna riktning, som för innevarande riksdag framlagts af regeringen, mötts med den häftigaste opposition. Man har förnämligast sökt göra gällande, att detta förslag om lönetursberäkning skulle, om det antoges, hafva till följd en minskad användning af qvinliga lärarekrafter.

Denna slutsats är emellertid fullkomligt falsk. Vi skola icke tala om de fordringar, som flickskolans idé ställer på en sådan skolas ledare, bland hvilka fordringar kanske den står främst, att qvinliga lärare böra finnas på flickskolans alla stadier, på dess högsta lika väl som på de lägre. Mera öfvertygande torde de grunder vara, som kunna hemtas från faktiska förhållanden.

Mot slutsatsens riktighet talar i första rummet en

omständighet af ekonomisk natur. Flickskolan är i vårt land ännu en privat eller halfprivat institution, och hon lefver under synnerligen knappa ekonomiska vilkor. Hon kan skaffa sig medel endast till sina oundgängligaste utgifter, ibland icke ens till dem. Men nu är förhållandet, att fast anstälde lärare komma att blifva en skola dyrare än timlärare. Vid Lyceum för flickor t. ex. har man hittills lyckats erhålla dugliga timlärare, fastän timarvode icke utgått då lektioner varit inställda. Och i detta läroverk användes i de högsta klasserna för skriftliga arbeten på lärorummet en dag i hvarje vecka, då alla lektioner följaktligen inställas. Den minskning i arvode, som timlärarne sålunda äro underkastade, uppgår jämnt till en sjättedel af hvad de eljest kunnat påräkna. För en lärare med färre antal timmar och som dessutom har sin hufvudsakliga inkomst på annat håll, är en sådan minskning af mindre betydelse. Men för en fast anställd lärare skulle minskningen i årlig inkomst blifva alltför känbar, för att han dermed skulle kunna låta sig nöja, allraminst på längden. För att förmå en sådan lärare att qvarstanna vid läroverket och icke söka första lediga plats vid statens skolor, torde ock efter något år en mindre eller större ökning i lön vara erforderlig. Men är det ekonomiskt ofördelaktigt att utbyta timlärare mot fasta lärare, så gäller detta i ännu högre grad om utbyte af lärarinnor mot fasta manliga lärare. Ty lärarinnorna hafva ännu icke i vårt land en aflöning, som motsvarar de bäst aflönade timlärarnes. Man finner alltså, att en privat flickskola af bjudande ekonomiska skäl är förhindrad att anställa fasta manliga lärare i annan och högre grad, än hvad som nätt och jämnt fordras för att arbetsordningen skall kunna uppgöras.

Men för det andra kan ingen flickskola, som vill vinna och bibehålla allmänhetens förtroende, vedervåga försöket att i mer än mycket inskränkt grad använda

unga och ännu oerfarna lärare. Både hos lärjungar och föräldrar är i detta fall det kritiska sinnet synnerligen vaket, och det skulle icke dröja många veckor, innan en föreståndare eller föreståndarinna, som i afseende härpå öfverskrede det oundgängligaste minimum, finge erfara hvad en dylik kritik innebär. För öfrigt medför användningen af sådana lärarekrafter för skolans ledare så mycket af tillsyn och annat besvär, att det är barnsligt naivt att tro, att han annat än i tvingande nödfall skulle beqväma sig till att anställa dylika lärare.

Man har anmärkt, att det skulle ligga i sakens natur, att en ung, obefordrad lärare skulle lemna den privata skolan, så snart utsigt till ordinarie anställning vid allmänt läroverk yppade sig, och att flickskolan skulle komma att lida under denna vexling af lärarekrafter. Anmärkningen innebär en sanning, men en sanning med modifikation. Lönetursberäkningen för lärare vid privat skola gäller dock för en tid af *tio* år, och det är visst icke omöjligt, att en skola, med någon pekuniär uppoffring, skulle kunna behålla en fast lärare ungefär så lång tid. Om andan bland lärjungarne är god, så har flickskolan en lycklig makt att vid sig fästa lärare af visst lynne, och det skulle sannolikt då och då komma att inträffa, att en lärare i något lyckligare ekonomiska förhållanden aldrig gjorde bruk af sin rätt till lönetursberäkning, utan egnade sig åt flickskolans tjänst för lifvet.

Emot den kungliga propositionen har slutligen andragits, att hon innebure en orättvisa mot de qvinliga lärarne. Hvad den egentliga stammen af flickskolans lärarinnor angår, de som hafva genomgått ett seminarium eller eljest förvärfvat sig motsvarande bildning och duglighet, så torde deras rätt icke i ringaste mån förnärmas, i händelse några af skolans manlige timlärare utbyttes mot en lärare med mera omfattande tjänstgöring. För

dem bestode hela olikheten deri, att de under det dagliga arbetet och vid kollegierna något oftare sammanträffade åtminstone med en af den manliga lärarepersonalen och sålunda finge lättadt tillfälle att med denne utbyta tankar och erfarenheter i ämnen, som berörde deras gemensamma kall. Den anmärkta orättvisan kan icke afse några andra qvinliga lärare, än dem som tagit akademisk examen och efter genomgånet profår och aflagdt undervisningsprof förvärfvat en kompetens, jämn god med de manlige lärarnes. Sådana qvinliga lärares rätt till befordran inom statens skolor är ännu icke grundad i lag. Men ett prejudikat i detta afseende är dock för handen. Sveriges första qvinliga filosofie kandidat, numera affiden, sökte och erhöll en sådan rättighet. Hade hon icke så snart gått ur tiden, är också all sannolikhet för, att hon omsider erhållit ordinarie anställning vid allmänt läroverk. Den väg hon inslagit, behöfver blott fullföljas, och det skall icke dröja länge, innan den tolkning blir häfdvunnen eller lagstadgad, att med skolordningens uttryck »lärare» förstås icke blott män utan äfven qvinnor. Det är genom att göra sig till godo det gifna prejudikatet, som Sveriges akademiskt bildade lärarinnor skola kunna vinna befodringsrätt inom de allmänna läroverken och dermed äfven rätt att räkna lönetur inom privata skolor. Men icke må man föreställa sig, att de en enda dag tidigare skulle ernå denna förmån, i fall de nu lyckades beröfva den högre flickskolan den rättighet, hvarom den kungl. propositionen handlar.

Genom den föregående framställningen torde det vara ådagalagdt, att regeringens förslag afser att undanrödja verkligen befintliga olägenheter vid de dimissionsberättigade qvinliga läroverken, samt att de farhågor, som knutits vid förslaget antagande, sakna all grund.